

Junimiști neologizanți: Constantin Negruzzi

Elena PETREA

Epoca în care și-a desfășurat activitatea Constantin Negruzzi se caracterizează prin dezbateri ample între oamenii de cultură pe tema căilor de dezvoltare a limbii române literare. O bibliografie bogată stă la dispoziția cercetătorului de azi, cu referire fie la discuțiile despre limba română literară în decursul secolului al XIX-lea, fie la atitudinea diferitor spirite luminate față de această problemă, fie la reflectarea schimburilor de opinii în presa acelor ani-concepută ca principal câmp al confruntărilor ideologice.¹

Unul dintre aspectele legate de evoluția limbii române literare, care a făcut obiectul preocupărilor scriitorilor secolului al XIX-lea, a fost modernizarea vocabularului prin împrumutul de cuvinte din limbile latino-romanice, în condițiile insuficienței termenilor necesari exprimării noilor realități. Apelul la cuvântul de origine latino-romanică a însemnat nu numai înlocuirea „turcismelor” și „grecismelor”, care invadaseră lexicul limbii române, ci, mai ales, transformarea acesteia într-o limbă flexibilă, capabilă să exprime cele mai variate nuanțe ale gândirii și simțirii. Derulat în paralel cu procesul de descoperire a bogățiilor încă nevalorificate ale limbii populare, fenomenul neologizării l-a completat, într-un demers susținut al pionierilor filologi.

Personalitate-emblemă a timpului său, C. Negruzzi s-a implicat activ în acțiunile de reformare a limbii române literare, căutând să întregească pozițiile teoretice prin manifestarea concretă a opiniilor sale în scrieri. C. Negruzzi ne apare astfel ca un „scriitor modern” prin prisma „răspuns[ui] pe care-l dă principalelor probleme ale dezvoltării limbii române literare în jurul anilor 1840-1848: unificarea pronunțării și a normelor gramaticale; moderizarea lexicului prin împrumuturi de origine latino-romanică.”²

Viziunea modernă pe care o are C. Negruzzi asupra limbii literare se datorează „culturii clasice temeinice pe care și-o însușise, legăturilor cu cei mai de seamă cărturari ai epocii și respectului față de tradițiile culturale românești.”³ Mulți filologi și lingviști s-au aplecat asupra operei negruzziene, sintetizând concepțiile scriitorului moldovean

---

¹ Cităm doar câteva titluri: *Studii de istoria limbii române literare*, vol. I-II, București, Editura pentru Literatură, 1969; *Contribuții la istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea*, București, Editura Academiei RPR, 1956; Gh. Bulgăr, *Scriitori români despre limbă și stil*, București, Editura Albatros, 1971; I. Hangiu, *Presa literară românească (1789-1948)*, București, Editura pentru Literatură, 1968; Șt. Munteanu, V. Țăra, *Istoria limbii române literare*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1983; I. Oprea, Rodica Nagy, *Istoria limbii române literare. Epoca modernă*, Suceava, Editura Universității Suceava, 2002; S. Pușcariu, *Limba română*, vol. I, *Privire generală*, București, Editura Fundațiilor Regale, 1940; G. Țepelea, Gh. Bulgăr, *Momente din evoluția limbii române literare*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1973; Petru Zugun, *Unitate și varietate în evoluția limbii române literare*, Iași, Editura Junimea, 1977.

² Paula Diaconescu, *Limba și stilul lui C. Negruzzi*, în SILRL, vol. II, p. 39.

³ G. Brîncuș, *Părerile lui C. Negruzzi despre limbă*, în „Limba română”, nr. 4, 1956, p. 19.

despre limba literară, astfel încât nu vom reveni asupra acestora în lucrarea noastră. Vom reține doar, drept linie generală, atitudinea moderată, fără a exclude contradicțiile inerente vremii, de care a dat dovadă C. Negruzzi în raport cu problema îmbogățirii limbii române literare; în operele originale și în traduceri regăsim același efort constant de cizelare și de desăvârșire a limbii române.

Afirmațiile de mai sus motivează considerarea operei lui C. Negruzzi drept un document al epocii sale. Dintre aspectele multiple ale unei posibile cercetări integrale asupra vocabularului negruzgian, ne-am oprit, în articolul de față, la problema neologismelor latino-romanice. Acestea dețin un loc foarte important în lexicul scrierilor lui Negruzzi și aparțin unor domenii de activitate foarte diverse; despre unele neologisme putem afirma că fac parte din vocabularul de bază al epocii, cunoscând o circulație largă, iar despre altele că prezintă o circulație restrânsă, fiind cunoscute de oamenii culti.

Citind dicționarele mari ale limbii române (DA, DLR, MDA), precum și dicționare mari ale limbii franceze (Robert, Larousse, Hachette), am identificat un număr de aproximativ 400 de neologisme de origine latino-romanică a căror primă atestare se află în opera lui C. Negruzzi. La exemplele din Dicționarul Limbii Române adăugăm și exemple proprii, identificate în opere (acestea sunt precedate de asterisc). În prima parte a lucrării realizăm o clasificare a împrumuturilor neologice latino-romanice pe categorii, după domeniul de activitate. Ne ocupăm, apoi, de studierea mai multor probleme legate de transformările limbii române literare în veacul al XIX-lea, în vederea modernizării lexicului, și anume: originea împrumuturilor, adaptarea lor fonetică, încadrarea morfologică și asimilarea semantică, precum și circulația termenilor respectivi în epocă sau mai târziu.

Această analiză urmărește să evidențieze aspecte importante ale rolului jucat de C. Negruzzi în procesul de îmbogățire a limbii române cu neologisme latino-romanice.

I. Termeni din domeniul culturii⁴

Această categorie cuprinde termeni care se referă la starea culturală a vremii când a scris C. Negruzzi.

A. Tipografie, editură

Acești termeni reflectă preocupările din epocă pentru difuzarea publicațiilor și crearea unui public cititor:

abonament: Câți săraci am putea face fericiți cu abonamentul unei loje la teatru! S I, 253;

afiș: Era destul să se arate numele lui pe afiș, pentru ca să se împle sala. S I, 345;

broșură: Profesorul scoase din sân o broșură cartonată cu hârtie pestriță. S I, 7;

cartonat, ă: Profesorul scoase din sân o broșură cartonată cu hârtie pestriță. S I, 7;

a copia: Vom răspunde copiind un fragment din scrisoarea ce am primit. S I, 332;

foileton: Foiletonul jurnalului de Débats. S I, 69;

a imprima: Guvernul a ordonat să se imprime operele lui cu cheltuiala statului. S I, 336;

in-folio: v. mai jos;

a informa: Informându-ne de locuința acestui vestit distilator, ni se răspunse că [...] S I, 325.

⁴ Toate citatele sunt preluate din ediția Constantin Negruzzi, *Scrieri*, vol. I-III, București, Socec&Compania, 1872. Folosim siglele S I, S II, S III. În transcrierea lui -s- intervocalic am optat pentru -z- (v., în acest sens, L. Leonte, *Notă* la ediția C. Negruzzi, *Opere*, București, Editura Minerva, vol. I, 1974, p. XLIX-L).

B. Învățământ

Dezvoltarea învățământului în limba română, deschiderea de școli și licee și editarea de manuale reprezentau bazele pentru înălțarea edificiului culturii române moderne.

a. organizarea învățământului:

abecedar: [...] era un abecedar cu slove de un palmac de mari. S I, 7;

caiet: Am gătit caiete, condeie nouă [...], nimic n-am uitat [...] S I, 7;

instrucție: Bunele instrucții ce dă. S II, 147;

pedagogism: Pedagogismul era stahia lui. S I, 206.

b. terminologie literară și lingvistică:

accent: v. mai jos;

alfabet: Slovă din alfabetul cirilian. S I, 9;

antiteză: Ce antiteză, o zeiță și îndată un sclav. S III, 55;

apolog: Apologul, ca și proverbul, au fost totdeauna înțelepciunea națiilor. S I, 336;

apostrof: Apostroful ce taie semistihul. S I, 266;

cirilian: Slovă din alfabetul cirilian. S I, 9;

a colaționa: Kogălniceanu [...] colaționa și da la lumină cronicile noastre. S I, 334;

consoană: Nu ne place întrebuițarea consoanelor duble. S I, 348;

dedicață: Și dând de prost dovadă cu dedicața lui [...] S II, 227;

dicton: Începusem cu un dicton cunoscut [...] S I, 263; *Aici îmi vine în gând acel vestit dicton scris pe poarta iadului a lui Dante [...], S I, 269;

epitră: [...] traducând pre Anacreon și Epitrele lui Orație. S II, 150;

fabulist: Franca avu mulți fabuliști. S I, 336;

glosar: Un glosar [...] nu-și are locul [...] într-o scrisoare. S I, 258;

imn: Îndarn Scavinschi scria imne asupra fericirii patriei. S I, 206;

imprecație: Alții [...] fugeau cu o imprecație: *vade retro!* S I, 346;

jargon: Zice, în jargonul vremii de atunci: ah, psihimu, uită-te cât e de nostim! S I, 16;

xenomanie: [...] autorul, biciuind csenomania, ridiculiza defectul [...] S I, 344.

c. terminologie tehnică și științifică

1. biologie (în special botanică):

altern: Frunze alterne, rareori întregi [...] S I, 102;

azalee, pelargonie: Îți trămit și eu un buchet de fuchsii, azalee, camelii, pelargonii. S I, 99;

balenă: În valurile line a mării mă băgam/Călare pe balene [...] S II, 72;

biped: Începu a se întreba pe sine ce gănganie bipedă este el pe lume. S I, 202;

botanică: Nu întrerupe corispondința noastră botanică. S I, 99; *[...] învăță puțină botanică. S I, 206;

carnivor: Toată lumea cunoaște lupul, feara asta carnivoră și nesățioasă. S I, 279;

carpelă: Carpele numeroase dispuse în vârf pe un receptaclu convecs. S I, 103;

corolă: Corola cu cinci petale. S I, 102;

dalie: Daliile îmbrăcate în bogatele lor rochii colorate și gingașii tamarini [...] S I, 223;

driadee: Neamul driadeelor. S I, 103;

floră: Așa e că [...] am cuvânt să iubesc flora română? S I, 98;

florist: Și eu sunt florist. S II, 37;

involucru: Floriacompaniate de involucre. S I, 102;

pelargonie: Îți trămit și eu un buchet de fuchsii, azalee, camelii, pelargonii. S I, 99;

platbandă: Toată grădinița mea [...] încape într-o singură plat-bandă a grădinei d-voastre. S I, 96;

preflorire: Corola cu cinci petale [...] cu preflorire valvară. S I, 102;

rozacee: Familia rozaceelor [...] S I, 103;

umbelă: Flori dispuse în ombele simple sau compuse. S I, 102;

umbeliferă: Deschid o carte și cetesc: familia umbeliferilor. S I, 102;

volcamerie: Iată un balcon împodobit cu flori aristocrate: camelii, fuții, volgamerii și felurite roze. S I, 323.

2. chimie: *carbonat*, *magnezie*: Carbonat de magnezie. S I, 317.

3. matematică

algebră: Știm, fără de algebră, câți bani sunt într-un leu. S II, 178;

formulă: Încheierea [...] se sfârșea cu obicinuita formulă [...] S I, 305;

geometric: Linia geometrică S I, 321.

4. gastronomie

apetit: Singur numele bucatelor era de ajuns ca să-mi taie apetitul. S I, 58;

bomboană: Vom mânca [...] și confete și bomboane. S III, 70;

cotlet: Dimineată vom mânca cotlete. S I, 207;

gastronomie: O plăcintă pântecoasă cu o ghirlandă de gugoșele [...] cap d'operă în gastronomie. S I, 286;

jambon: La prânz: jambon, macaroane, alivenci. S I, 207;

moca: Fumând din lungi trabuce și savurând delicioasa moca, eu mă lăsasem la o lină reverie. S I, 223.

5. arhitectură

alee: Ajungând în capătul aleei, ne-am pus pe-o canapea de brazde. S I, 45;

arabesc: Biserica aceasta [Trei Ierarhi] de stil mestecat, gotic și bizantin, e pe dinăuntru zugrăvită în fresco [...] Aceea însă care dă o figură originală acestei clădiri e că dinafară este toată îmbrăcată în bas-reliefe închipuind deosebite arabesce grațioase și elegante. S I, 284;

arhitectură: Privirea se ostenește a se uita mult la această prea regulată arhitectură. S I, 193;

bizantin: Biserica aceasta [Trei Ierarhi] de stil mestecat, gotic și bizantin, e pe dinăuntru zugrăvită în fresco [...] Aceea însă care dă o figură originală acestei clădiri e că dinafară este toată îmbrăcată în bas-reliefe închipuind deosebite arabesce grațioase și elegante. S I, 284;

balansier: Să ții balanșierul cu ochi neadormiți/De frică să nu scapeți de pe frânghie gios. S II, 253;

balcon: [...] iată se deschiseră ușile balconului și sfântul se arătă. S I, 231;

catacombă: Ciocanele spărgeau catacombele romanilor. S I, 203;

colonadă: N-ai decât a te duce la colonadă, unde lălăii cască gura la mărfurile expuse prin magazine. S I, 329; * [...] ai făcut inventariul tuturor bagatelelor din colonadă. S I, 329;

colonetă: Îi arătară două statuete de bronz [...] și o colonetă de porfir. S I, 203;

a consolida: Era singurul în stare a consolida edificiul. S I, 345;

crenel: Nici o lampă nu strălucea pe creasta crenelurilor. S II, 48;

gotic: Biserica aceasta [Trei Ierarhi] de stil mestecat, gotic și bizantin, e pe dinăuntru zugrăvită în fresco [...] Aceea însă care dă o figură originală acestei clădiri e că dinafară

este toată îmbrăcată în bas-reliefe închipuind deosebite arabesce grațioase și elegante. S I, 284;

statuetă: Îi arătară două statuete de bronz [...] și o colonetă de porfir. S I, 203.

C. Arte

a. în general:

amator: Puțini amatori găsi de limba nemțească. S I, 206; *Trupa de amatori făcu un mare fiasco. S I, 34;

artist: [...] o femeie măritată n-ar trebui să fie prea artistă. S I, 77;

auditoriu: Cu toată indulgența auditoriului, trupa de amatori făcu un mare fiasco. S I, 341;

cicerone: Monahul ce-mi slujea de cicerone mi-a spus [...] S I, 217.

b. teatru, dans:

actriță: Știu că e o absurditate a se bate cineva pentru ochii unei acrițe. S I, 212;

baiaderă: Vino de privește danțul tinerilor baiadere. S II, 131;

baladin: [...] bine ar fi ceva mai puțină veselie la voi și mai puțină jale la noi; mai puțini baladini aicea și mai puțini călăi colo. S III, 266;

bufon: La voi, în toată vremea, au trecere bufonii. S II, 228;

a intona: Satana cu sumeție/Intonează-o psalmodie. S II, 123.

c. muzică

arie: v. mai jos;

cor: [...] tragedia Ecubei, unde e acest frumos chor al Troienilor. S I, 4;

a fredona: v. *arie*;

piculină: [...] strigând cu un glas ce resuna ca piculina între instrumentele unui orchestru. S I, 37.

d. arte plastice:

colorat, ă: [...] fete rumene și pălite de soare cu altițe și fote colorate. S I, 104;

colorit: Desenul era grosier și coloritul slab. S I, 214;

contrast: Tu, atât de negru, el, atât de alb, era un contrast de minune. S I, 40; *Dar ele [mustățile] făceau un contrast foarte ciudat cu statura. S I, 207;

culoare: Printre garoafele albe, de multe ori crește câte una de alt color. S I, 45;

desena: Și însă el desină cu-o mână tremurândă. S II, 246.

II. Termeni din sfera socială, politică, administrativă și militară

A. Domeniul social:

aristocrație: Domnii [...] erau buni și poporul era fericit. Însă aristocrația nu se înaripase. S I, 272;

contesă: [...] vorbind [despre] operă și bois de Boulogne cu contesa d'Imécourt. S I, 327;

a corupe: v. mai jos; *corupție*: v. mai jos;

fanatism: Sunt multe pedice, fanatismul bătrânilor, deprinderea, pedantismul [...] S I, 255.

B. Domeniul politic-administrativ:

administrat: Ca un om binecrescut, vizita pe administrații săi. S I, 111;

ambasadă: Trebile mele se desregulaseră în ambasade. S III, 466;

ambasador: [Un francez] care a fost mai apoi ambasador în Englitera. S I, 178;

*Trecerea lordului Durham, ambasadorul Marii Britanii. S I, 35;

bancher: Aceasta-i o împuternicire dată de d-ta lui Varner [...] ca să iae în numele d-tale banii ce ai la bancher. S III, 160;

a confisca: Riga Enric VIII confiscase averile lordului Talbot. S III, 288;

funcționar: Ființa funcționarilor civili și militari dă acestei priveliști o pompă solemnă. S I, 36;

guvernor: [...] guvernorul micului țarevici. S II, 151;

impieगत: Acest impieगत public îi plătește foarte rău chiria. S I, 301;

infante: Are ordinul Cațavetei, ca și infantul Portugaliei. S III, 265;

jurisprudență: Era un om versat în jurisprudență. S I, 333;

sub-comisar: v. mai jos; *sub-grefier*: v. mai jos;

vidam: Bată-l vina/ Ce-i pricina/ Că vidamul de Conflans/ Tot pândește. S II, 106.

C. Domeniul militar:

a alia: Papii au încercat a alia toate popoarele creștine împotriva Turcilor. S I, 277

a bivuaca: Siliți a bivuaca sub un cort, care nu vă poate apăra de nestatornicia văzduhului. S I, 39;

cavalcadă: Aceste cavalcade a domniței cu curteanul da ocazie de multe bănuiele oamenilor rei. S I, 107;

colonelă: Vara mea, colonela D [...] S I, 48;

a coloniza: Traian, cucerind Dacia, o coloniza cu romani. S I, 200;

fortificație: Fortificațiile Cetății Hotinului. S I, 39;

invazie: Iacă la ce rezultat aduce nebăgarea de seamă la invazia străină. S I, 262;

leitenință: Îi căpătă o leitenință în regimentul gardiei. S II, 144;

spalet: Ofițeri cu spalete [...] S I, 294.

III. Viața mundenă

Formele noi de viață adoptate prin importul de cultură au adus cu ele o avalanșă de noțiuni noi, fie că ne referim la activități, atitudini, relații umane ori la vestimentație.

a. banc: Așteaptă când e fără soț; joacă și tot îndoiește cușurile [miza];

trebuie să spargi bancu la a paisprezecea dată. S III, 110;

*capot*¹: Voi face capot pre ministru! S I, 281;

creps: Care joc vă place mai ales? Crepsul sau ruleta? S III, 116;

pontator: A oftat bătând toate cărțile pontatorilor săi. S I, 86;

ruletă: Care joc vă place mai ales? Crepsul sau ruleta? S III, 116; *Ți-ai cercat norocul la ruletă. S I, 329;

setleva: Eu am uitat și paroli și setleva. S I, 74.

b. adio: Îmi zâmbi, făcându-mi un semn de adio cu buchetul de flori. S I, 43;

afront: N-o să-mi țintuiesc răzbunarea pe afrontul meu. S III, 463;

album: Copiez din albumul meu chiar spunerea doamnei B. S I, 43;

amabil, ă: Bărbații sunt foarte buni și femeile foarte amabile. S I, 310;

amant, ă: Găsiră tinerii amanți dormind îmbrățoși. S I, 108;

ambiiție: Rămășițe a acelor viteje oști ce muiaseră ambițiunea Polonilor. S I, 30;

amenitate: Îl primiră cu acea amenitate nobilă și ospeție sinceră. S I, 111;

amorezat, ă: Cunosc că mă iubești [...] Dar oare n-ai avut vr'un alt amorezat? S II, 19;

amoros, oasă: Îmi mărginisem cetirea numai în amoroasele răvașe ale doamnei B. S I, 61;

ardoare: Cu lacrimi și cu ardoare/ Să port am fâgăduit/ La grumazi sante metanii. S II, 75;

aspirant: Mulți aspiranți la zestrea sa îi făgăduiau că ochi au și nu vor vedea. S I, 79;
bal: Amândoi păzeam tăcere, gândind el la Olga, eu [...] la toaleta pentru balul de la club. S I, 46; *I-a poftit la un bal mare. S I, 87;
*capot*²: Au putut vedea pe tânăra nevastă într-un larg capot alb. S I, 78;
cochet: Un sfeștoc de busuioc [...] legat cu o cochetă tasma neagră. S I, 324;
contravizită: Socotirăm deci de cuviință să le facem și noi o contravizită. S I, 319;
cordial, ă: Am găsit cea mai bună primire și cea mai cordială ospetie. S I, 68;
curtezan, ă: *Un curtezan care îmbla [...] S I, 286;
decadență: Ne aducem aminte de decadența în care căzusem. S I, 337;
devot: Părinții ne spuneau că adeseori urșii care sunt mai devoți îi vizitează. S I, 318;
familiaritate: Ținea mânele tinerei dame strânse întru ale sale cu o familiaritate neiertată altui decât unui bărbat. S I, 37;
farniente: v. mai jos;
fason: Vestit prin fasonul jiletcilor și nasul său. S I, 238;
favoare: [Domnul] avusese o lungă vorbă cu Moțoc care intrase iar în favor. S I, 143;
a favora: Și dacă favorază mai mult pre oarecare [...] S II, 252;
favorabil, ă: Socoti că favorabil prilej altul n-a găsi. S I, 116;
favorit, ă: Balzac era autorul favorit al d-nei B. S I, 49;
a favoriza: Câte vițuiri s-au strecurat în frumoasa noastră țară sub ocrotirea unui guvern [...] care favoriza patimile. S I, 288;
a felicita: Bărbații îl felicitau [...] S I, 6;
festă: Ți-a face urâte feste vreun bărbat nătărău. S III, 30;
fiasco: v. mai jos;
filantropic: Idei filantropice, S I, 221;
gelos, oasă: *Pentru ce să fii gelos? [...] Eu dacă aş iubi pe cineva, n-aş fi nicidecum geloasă. Vol. III, p. 155, ed. L. Leonte, 1986;
gelozie: *Pentru ce să fii gelos? Nu înțeleg, cum poate cineva avea gelozie. *Idem*;
gentilom: [...] suntem nobil, bun gentilom. S II, 95;
grație: Grațiile fecioarei. S I, 338;
ipocrizie: A! spoială, ipocrizie, trădări. S III, 448;
ipohondrie: Vrei să te faci sănătos și să scapi de ipocondria asta? S I, 207;
înamora: Cutezase a se inamora cu fiica lui Radu Mihnea. S I, 184;
tutorat: Rămăsese, în fragedă vrâstă, sub tutoratul a doi frați mai mari. S I, 143;
vilegiatură: Situațiunea Cotnarului încungiurat de vii, livezi și păduri, făcea încântătoare villegiatura domnească. S I, 106.
c. bonetă: Un fiacru ce trecea ca săgeata și lăsa să se zărească niște bonete femeiești. S I, 15;
bonjur: În locul nădragilor acelor roșii, să pui un pantalon elegant, botine de glanț, un bonjur făcut după jurnal, ca toată lumea bine educată. S III, 58;
crinolină: Nemțoaicele se eclipsează de crinolina și volanele Parizienelor. S I, 327;
falbala: În loc de rochii cu falbalale va avea un peștiman curat. S I, 300;
flanelă: Iarna port piețar de flanelă. S I, 199;
*freză*³: Acest întreit șir de munți [...] tufosi și creți ca freza unei marchize din veacul XIV. S I, 195;
jachetă: Îmbodoliți în surtuțe și jachete. S I, 105;
volan: Nemțoaicele se eclipsează de crinolina și volanele Parizienelor. S I, 327.

Clasificările pe care le-am operat nu au putut cuprinde decât o parte din totalul de aproximativ 400 de neologisme. Așa cum se poate observa, cele mai multe noțiuni se referă la viața mondenă și au fost introduse prin scrierile în care Negruzzi se oprește la zăgrăvirea în tonuri variate a unor aspecte specifice epocii (*Zoe, O alergare de cai, Au mai pățit-o și alții*, unele scrisori din ciclul *Negru pe alb*). Acestor categorii le adăugăm termeni care nu se referă la un domeniu special. Numărul lor mare indică masiva pătrundere a neologismului latino-romanice în limba literară de la mijlocul secolului al XIX-lea.

Grupând neologismele atestate pentru prima dată în scrierile lui Negruzzi în părți de vorbire, obținem următoarele date: substantive – 64%; adjective – 21%; verbe – 14 % din care 10,2% verbe de conjugarea I; numerale – 0,25%; adverbe – 0,75%.

Numărul considerabil de substantive și adjective, în raport cu celelalte părți de vorbire se explică prin caracterul dominant descriptiv al textelor negruzziene.

Referitor la originea neologismelor, se observă că:

- cele mai multe neologisme sunt de origine franceză: 56% (de ex. *abonament, afix, bagaj, bomboană, bordură, capot, decadentă, fason, gaj, galoș, vermeil, volcamerie*);
- urmează neologismele cu etimologie multiplă, explicabilă prin influențele diverse care s-au exercitat asupra limbii române într-o perioadă scurtă de timp: 35% [de ex. *absurditate* (fr., lat.), *amabil* (fr., lat.), *auditoriu* (fr., lat.), *bancher* (fr., it.), *capricios* (fr., it.), *catacombă* (fr., it.), *creatură* (fr., lat., it.)];
- de proveniență italiană: 6% (ex.: *capodoperă, farniente, festă, gondolă*);
- de origine latină: 3% (ex.: *impuls, in-folio, sabat*).

Influența latino-romanice, în special cea franceză, a fost pe larg abordată de literatura de specialitate, studiindu-se căile de pătrundere și modalitățile de adaptare a termenilor neologici în limba română.

Din numărul total de neologisme latino-romanice având prima atestare în scrierile lui C.Negruzzi, am reținut pentru investigare aprofundată 20 de termeni, pe care îi vom analiza sub aspectul adaptării fonetice, al încadrării morfologice și al asimilării semantice.

ABORDA (E: fr.*aborder*)

Majoritatea verbelor neologice de conjugarea I în latină, franceză și italiană s-au încadrat la conjugarea I în limba română:

1. „...și țăranul, privind în domn pre căpetenia sa, îl abordează cu peptu deschis zicându-i...” S I, 273.
2. „Iluziile juneței, care aborda cu curaj orice întreprindere [...] făcu pe improvizații impresari a se apuca cu tot dinadinsul de lucru.” S I, 342.

Negruzzi oscilează între folosirea și nefolosirea sufixului verbal de prezent pers. 3 sg. și pl. –*ează*, situație pe care o mai întâlnim și astăzi.

Sub aspect semantic, termenul este atestat la Negruzzi cu sens figurat: „a se apropia pentru o discuție; a începe o discuție, studiul unei probleme” (sensurile 3-4 din MDA conform și fr. *aborder* = «3.aller à qq. qu'on ne connaît pas ou avec qui on n'est pas familier pour lui adresser la parole ⇒ accoster; 4. ~ un sujet, un problème ⇒ attaquer»). Cu sensul de bază (sensurile 1 și 2 din MDA): 1. „(d.nave) a trage la țărnișă pentru debarcare” (fr. «arriver au rivage, sur le bord»), 2. (specializat) „a lovi” [fr. «heurter (un navire)»] găsim verbul la Ion Ghica: „Bastimentul pe care eram a și abordat într-una din schele.” (*Scrisori către V. Alecsandri*, 1887, p. 532).

În exemplul 1, este evident apelul la sensul francez în alegerea termenului *a aborda*, și anume acela de „a se adresa cuiva mai puțin cunoscut”; în cel de-al doilea extras, cuvântul își amplifică forța de sugestie, nemaifiind vorba de vizualizarea acțiunii. În cazurile 1 și 2, verbul este însoțit de determinări modale sinonimice: „cu peptu deschis”, „cu curaj”, care au rolul de a completa impresia de dinamică a acțiunii.

ACCENT (E: fr. *accent*, lat. *accentus*)

1. „[...] gingașa privighetoare/ Prin *accente* iscusite rădiul tot a încântat.” S II, 14.
2. „Acum, când am reluat literele străbune... suntem nevoiți a întrebuița și noi tot soiul de *accente*. Să ne servim de *accenturi*, ferindu-ne de a abuza prea mult de ele.” S I, 347-348.

În adaptarea morfologică, Negruzzi oscilează, chiar în cadrul aceluiași paragraf, între desinențele *-e* și *-uri* pentru pluralul substantivului neutru *accent*. Fenomenul este caracteristic pentru schimbările limbii române literare în secolul al XIX-lea.⁵ Din punct de vedere semantic, putem afirma că, din nou, C. Negruzzi introduce cuvântul *accent* într-un context figurat (sensurile 3-4 din MDA: „pronunțare”, „ton”, conform și fr. *accent* = «3.inflexion de la voix, timbre, intensité, exprimant un sentiment-intonation»), în condițiile în care, pentru sensurile actuale, avea la dispoziție termenul *ton* (at: 1829, după MDA). Poetul a procedat astfel, văzând probabil un plus de expresivitate și, mai ales, gradul de noutate al termenului. Adoptarea unei realități – semnul grafic – a impus lărgirea sferei de semnificație a cuvântului *accent*. Polisemia acestuia a sporit prin utilizarea lui cu sensul: „schimbare a vocii pentru marcarea unei silabe / a unui cuvânt” de către Titu Maiorescu: „Gândirea rămâne logic aceeași; deosebirea e numai în accentul stilistic.” (*Logica*, 1898, p. 91)

ANTICHITATE (E: fr. *antiquité*, lat. *antiquitas*, *-atis*)

1. „Acest târg a fost odată rezidență domnească. Acum însă nici o urmă de *antichitate* în el nu se mai vede.” S I, 191.
2. „N-aș schimba-o pe cea mai scumpă *anticultate* (*anticultate*, în ed. L. Leonte, 1974, vol I, p. 293) din muzeile Italiei.” S I, 301.
3. „Întemeiau încai o a opta minune a lumii, un monstruos monument vrednic de acești barbari, un târg pavelat cu *anticultați* în veacul XIX.” S I, 203.
4. „Plăcerea-i să se adune *anticultați*.” S II, 304.

Multiplele aspecte grafice ale cuvântului reflectă diferite stadii ale adaptării sale fonetice. În vechea română literară, grupurile *-qu* și *-gv- + a, e, i*, erau pronunțate *cv* și respectiv *gv*; de aici, forma *anticultate*. Sub influența pronunțării franceze, din deceniul al treilea al secolului al XIX-lea, începe să fie folosită forma *antichitate*, dar, în paralel, se întâlnesc și forme cu pronunțare italiană/latină est-europeană sau adaptări analogice: *anticultate*, *anticultate*⁶. Sub aspect semantic, C. Negruzzi dezvoltă polisemia acestui termen, prin sensurile: „vechime” (ex. 1), respectiv „obiect vechi” (ex. 2, 3, 4), într-un demers pe care îl considerăm de o deosebită valoare pentru îmbogățirea lexicului limbii române. Prin folosirea singularului *antichitate* și a pluralului *anticultați* pentru a desemna un „obiect vechi”, realitatea denumită astfel capătă mai multă putere de sugestie și se încarcă de valențe expresive.

⁵ v. Despina Ursu, *Încadrarea morfologică a substantivelor neologice în limba română din perioada 1760-1860*, în „Anuar de lingvistică și istorie literară”, Iași, tomul XVI, 1965, p. 113-120.

⁶ v. N. A. Ursu, Despina Ursu, *Împrumutul lexical în procesul modernizării limbii române literare (1760-1860)*, Iași, Editura Cronica, 2004, p. 268-272.

INDIFERENȚĂ (E: fr. *indifférence*, lat. *Indifferentia*)

„Ele erau o întreprindere hazardoasă [...] pe care curând o făcea să cadă *indiferința* Philamintelor amoroase.” S I, 346.

Adaptarea cu sufixul *-ință* se explică prin analogia cu termenii latinești moșteniți (de ex. *credință*, *putință*), iar fenomenul se manifestă des către 1840-1850.⁷ Formele în *-ință* sunt abandonate spre sfârșitul secolului al XIX-lea, prin analogie cu grafia etimoanelor. La C. Negruzzi, întâlnim și alte forme în *-ință*: „La *insistența* părintelui său răspundea [...]”, S I, 106; „Ne aducem aminte de *decadința* în care căzusem”, S I, 337, dar avem și forme adaptate direct cu grafia actuală: „Era un om versat în *jurisprudență*”, S I, 333. Ca în numeroase alte situații, Negruzzi introduce termeni din aceeași familie lexicală: „cât pentru norod, el era *indiferent* [...]” S I, 150; „O zice o gură *indiferentă*”, S I, 65; preluat, mai târziu, la Titu Maiorescu: „Cei acuzați au fost foarte *indiferenți*” (*Discursuri*, IV, 1904, p. 223).

INSTITUI (E: fr. *instituer*, lat. *instituo*, *-ere*)

„N-ar fi o greșală, de s-ar *institua* o răsplătire națională.” Deși în limba franceză verbul este de grupa I, încadrarea la conjurarea a IV-a s-a făcut sub acțiunea etimonului latin.⁸ Unele verbe de acest tip au circulat pentru un timp și la conjugarea I, așa cum observăm și în citatul de mai sus. Termenul a fost introdus cu sensul „a înființa prin lege”, care îi conferă o anumită specializare. Folosirea neologismului este prin urmare justificată de context. Cu același sens îl găsim și la Al. Odobescu: „Bălcescu ceru să se institue în cazarmă o școală.” (*Scrieri* III, 1887, p. 491).

ARIE (E: it. *aria*, ger. *Arie*)

1. „Se gătea la oglindă, fredonând *aria* din vodevilul rusesc [...]” S I, 60

2. „Parada se întindea ca și un șarpe pe uliță [...] Mai în urmă era armașul, încongiurat de lăutari, de juca din vioare *aerul* «*Mititico*».” S I, 30.

Termenul *arie*, care circula deja în limba română (v. MDA, *arie*¹, *arie*³) este atestat la C. Negruzzi cu sensul „compoziție muzicală vocală, care face parte dintr-o operă, operetă etc.” (ex. 1), respectiv „compoziție muzicală instrumentală asemănătoare ariei” (ex. 2). Cuvântul a cunoscut forme fluctuante. În prima jumătate a secolului al XIX-lea, scriitorii foloseau cuvântul *aer* (după fr. *air*) și cu sensul din muzică: „arie, melodie”. Alte ocurențe: „Se auzea cineva cântând o *arie* turcească.” *Contemporanul*, 1885, 137; „O *arie* comună, din cele care se cântă vesel pe trâmbița de vânătoare.” Odobescu, *Scrieri* III, 94.

TRADUCERE (E: lat. *traducere*, fr. *traduire*)

1. „Se puse a ne arăta mlădierile limbii prin *traduceri* din Lamartine și Byron.” S I, 339;

2. „[...] *traduceri* a multora din poeziile și nuvelele care au caracterizat literatura română din zilele noastre” (Titu Maiorescu, *Critice* III, 4);

3. „La începutul veacului nou, au apărut și la noi *traduceri* numeroase în ziare și reviste.” (M. Sadoveanu, *Evocări*, 1954, 193).

Ne-am oprit la acest neologism deoarece el constituie un exemplu pentru fenomenul substantivării unui număr important de verbe de toate conjugările și pentru

⁷ *Ibidem*, p. 302.

⁸ v. Despina Ursu, *Încadrarea morfologică a verbelor neologice în limba română din perioada 1760-1860*, în „Limba română”, nr. 3, 1965, p. 376.

intrarea acestor substantive în *-are*, *-ere*, *-ire* în concurență cu substantivele corespunzătoare în *-(t)ie/- (t)iune*.⁹

Substantivul *traducțiune* (at: Heliade, v. *Opere* II, 1943, p. 428, cf. MDA) era extrem de frecvent folosit în primele decenii ale secolului al XIX-lea. Verbul *a traduce*, încadrat la conjugarea a III-a (cf. etimoanelor lat. *traducere*, fr. *traduire*) este atestat cu infinitivul său lung la Negruzzi. Acest fenomen „a sporit mult posibilitatea limbii române literare de nuanțare a exprimării. Căci, până la apariția lor, substantivele în *-(t)ie/- (t)iune* denumeau [...] și acțiunile, nu numai rezultatul acțiunilor, noțiunile sau obiectele în sens larg”.¹⁰ Ca în majoritatea cazurilor, infinitivul lung substantivat *traducere* s-a impus, înlăturând corespondentul în *-(t)ie/- (t)iune*. Meritul lui C. Negruzzi constă în folosirea infinitivului lung substantivat cu sensul „produs, rezultat al actului de traducere”. Simțul deosebit al limbii, de care scriitorul moldovean a dat dovadă, este confirmat de multiplele ocurențe ulterioare ale substantivului *traducere* și de ieșirea din uz a termenilor *traducție* sau *traducțiune*.

În unele cazuri, termenii neologici sunt folosiți cu un sens/sensuri neconform(e) spiritului limbii române, ei apărând în dicționare cu mențiunea „franțuzism” sau „franțuzism învechit”. Am selectat două exemple edificatoare.

Verbul **A APLICA** (E: fr. *s'appliquer*, lat. *applicare*): „a se deda (la ceva), a studia (ceva) cu sârguință”: „Învățătura la care mai mult se aplică [...] fu Algebra.” (S II, 152), conform unuia dintre sensurile etimonului francez cu care acesta se folosește și astăzi: «apporter une attention soutenue (à qqch.), prendre soin de faire (qqch.): ~ à une étude, un travail».

Adjectivul **FUGOS, -OASĂ** (E: fr. *fougueux, -euse*: «cheval fougueux; jeunesse fougueuse», derivat de la subst. *fougue* = «ardeur impétueuse, élan, enthousiasme») apare la C. Negruzzi într-o traducere din V.Hugo. Termenul nu se găsește, însă, așa cum ne-am așteptat, în originalul francez. Transcriem cele două pasaje:

«Viens; nous verrons danser les jeunes bayadères

Le soir, lorsque les dromadaires

Près du puits du désert s'arrêtent fatigués.»

(V.Hugo, *La Fée et la Péri*, în *Oeuvres complètes, Poésie I*, ed. Robert Laffont, Paris, 1985, p. 373)

„Vino de privește danțul tinerilor baiadere

Să vezi cum s-adună seara fugoasele dromadere

Lângă puțul din pustii.”

(V.Hugo, *Zâna și Peri*, în C. Negruzzi, *Opere*, ed. critică de L. Leonte, vol. II, Editura Minerva, București, 1984, p. 300)

Negruzzi modifică măsura versurilor (12-7-12 în original, 16-16-7 în traducere), dar respectă rima strofei (a-a-b-c-c-b). Participiul trecut cu valoare adjectivală «*fatigués*» („obosite”) este transpus, în mod surprinzător, prin termenul „fugoase”, ceea ce determină o afectare importantă a sensului determinantului, prin antinomia care se stabilește între cele două cuvinte. Ipoteza unei confuzii semantice este puțin probabilă; opțiunea traducătorului s-ar putea explica prin constrângerile de metrică și prin noutatea

⁹ N. A.Ursu, Despina Ursu, *op.cit.*, p. 348-349.

¹⁰ *Idem, ibidem*, p. 349.

frapantă a noțiunii alese. Deși termen rar, adj. *fugos* este citat de Dicționarul Limbii Române și la I. L. Caragiale în vol. *Schițe ușoare*, 1896, p. 83, tot prin referire la un animal: „coapsa fugosului Pegas”.

Altă categorie cuprinde neologisme cu sensuri învechite sau care au ieșit din uz. De exemplu, subst. **MINORITATE** (E: fr. *minorité*, lat. *minoritas*, -atis, ger. *Minorität*) este folosit cu sensul juridic de „minorat”: „Salutând pe doamna Rucsandra de regentă în vremea minorității fiului ei, proclamă pe Bogdan domn.” (S I, 160). Cu același sens apare neologismul și la A.D. Xenopol: „Chiar în vremea minorității, tot domnul figura ca stăpânul țarei.” (*Istoria românilor din Dacia Traiană*, București, 1925-1930, vol. IV, p. 218)

Sinonimul *minorat* este atestat mai târziu în limba română (v. MDA), fapt ce ar putea justifica utilizarea cu acest sens a subst. *minoritate*, alături de influența etimonului francez («*état d'une personne qui n'a pas encore atteint l'âge où elle sera légalement considérée comme pleinement capable et responsable de ses actes*»).

Cu sens vechi, ieșit din uz, întâlnim și subst. **TUȘĂ**: „Aici iar pedestri trebui să trecem podul dacă vrem să scăpăm întregi, căci podelele joacă ca *tușile* clavirului.” (S I, 194) și la V. Alecsandri: „Degetele sale [...] se plimbă pe *tușile* instrumentului, scoțând note armonioase.” (*Opere complete. Proza*, 1910, p. 192)

Cuvântul a fost adaptat prin redarea aspectului sonor al etimonului francez *touche* [tuʃ] și încadrarea sa tot la genul feminin cu ezitare în desinența de plural (-i pentru -e). Pentru exprimarea sensului atestat la Negruzzi, limba română a recurs ulterior la două neologisme de origine germană: *clapă* (ger. Klappe) și *tastă* (ger. Taste), în timp ce *tușă* și-a lărgit sfera semantică.

O categorie aparte o formează așa-numitele xenisme sau străinisme, cuvinte și expresii împrumutate din alte limbi și care nu au fost supuse procesului adaptării. Ne oprim doar la câteva exemple de xenisme care s-au păstrat în limba română literară până astăzi.

FARNIENTE (E: it. *farniente*): „Iașenii iubesc liniștea și acel drag *far-niente* din care se alcătuiește cea mai mare parte din viața lor.” S I, 70.

FIASCO (E: it. *fiasco*): „Cu toată indulgența auditoriului, trupa de amatori făcu un mare *fiasco*.” S I, 341.

IN-FOLIO (E: lat. *in folio*): „L-am găsit cu o mare carte *in-folio* dinainte.” S I, 4.

Negruzzi preia termenii cu grafia exactă din limba de origine, fără a acționa în sensul adaptării. Limba română avea echivalenți semantici pentru *farniente* = „lenevie” (at. *Învățăturile lui Neagoe Basarab*, cf. MDA) și pentru *fiasco* = „eșec” (at. I. D. Negulici, cf. MDA), nu însă și pentru *in-folio*. Opțiunea lui Negruzzi ni se pare justificată și în primele două cazuri, împrumuturile neologice fiind mult mai exacte și mai adecvate în context.

Unul din aspectele cele mai interesante pe care i le oferă cercetătorului studierea acțiunii de modernizare a lexicului limbii române literare, așa cum a înțeles C. Negruzzi să o facă, în mod sistematic și conștient, este cel privitor la calcuri. Nu ne propunem să examinăm orientările teoretice în această problemă, ci doar să prezentăm câteva exemple de calc atestate mai întâi la C. Negruzzi.

ÎNTREPRINDE (între + prinde, cf. fr. *entreprendre*) este un calc lingvistic lexical total¹¹: „Nu voi întreprinde a descrie frumusețile doamnei B [...]” S I, 38 și la Al. Odobescu: „Întreprinsesem, pe cât țin minte, a căuta în cercul literilor și al artelor, imagini vânătoarești.” (*Scrieri III*, 1887, p. 60).

Negruzzi extinde sfera semantică a termenului (Odobescu: „a se apuca de ceva; a se angaja la un lucru”) conform fr. «se mettre à faire (qqch.); commencer», cu sensul „a încerca” (fr. «essayer; tenter»). În context, plasarea sa pare ușor forțată.

NEIMITABIL (ne + imitabil, cf. fr. *inimitable*) este un calc de structură morfematică¹²: ne-imita-bil ⇔ in-imita-ble. Prefixul neologic *in-* a fost redat prin corespondentul său vechi *ne-*, de origine slavă.¹³

„Ne arătau în scrierile lor neimitabila frumuseță a limbei.” S I, 334

Negruzzi preferă, în mod just, acest calc sinonimelor „minunat”, „excepțional”, deja atestate în limba epocii, dar care nu au aceeași precizie a semnificației. Mai târziu, limba română a preluat din franceză și termenul cu prefixul *in-*.

CONFRATE (con + frate, cf. fr. *confrère*) este un calc lingvistic parțial (prima parte este împrumutată, iar partea a doua traduce pe *frère* din modelul străin imitat)¹⁴: “Ticăitul boier [...] se împiedica de trupurile confrăților săi.” S I, 256

și la I. Ghica: „Neunirea unora dintre confrăți fu pricina întâzierii.” (*Amintiri din pribegia după 1848*, București, 1889, p. 835)

C. Petrescu: „Era singurul dintre confrăți pe care îl stimam.” (*Calea Victoriei*, București, 1931, p. 302)

Sensul cu care Negruzzi întrebuițează termenul *confrate* este cel de „persoană care aparține unei societăți, unei companii, unui grup, considerată în raport cu ceilalți membri”; contextul – scena uciderii celor 47 de boieri, din nuvela *Alexandru Lăpușneanul* – nu justifică prezența acestui neologism. Să remarcăm aici că multe neologisme sunt utilizate în scrierea *Alexandru Lăpușneanul*, uneori alături de arhaisme, fapt ce reflectă, credem noi, concepția largă a lui Negruzzi privind sursele îmbogățirii expresive a limbii române.

A CORUPE (E: lat. *corruptere*, fr. *corrompre*)

1. „Îi despoie [pe boieri] de averi, lipsindu-i de singurul mijloc cu care puteau ademeni și corumpe pre norod.” S I, 143;

2. „În corupția generală se corupsese și ea [limba].” S I, 337.

În adaptarea fonetică, scriitorul ezită între două forme, asupra grafiei *corumpe* acționând influența graiului popular, regional (la fel: „Veninul, ce corumpe, ce înneacă tot instinctul generos.”, G. Alexandrescu, *Meditații*, 1863, p. 162). Termenul poate fi considerat un calc lexical parțial la un cuvânt derivat cu prefixul *co-*. În plan semantic, C. Negruzzi folosește împrumutul atât cu sens propriu = „a face pe cineva să-și piardă integritatea morală, a perverti, a deprava, a cumpăra, a mitui” (ex. 1), cât și cu sens figurat = „a strica, a schimba, a deforma, a degrada” (ex. 2 și la G. Alexandrescu). Negruzzi dispunea de cuvinte din fondul vechi (*a strica, a schimba*) și probabil îi erau cunoscute neologismele *a degrada* și *a deforma* (v. MDA, at: Heliade-Rădulescu).

¹¹ Th. Hristea, *Tipuri de calc în limba română*, în „Limbă și literatură”, nr. 3-4, 1997, p. 13.

¹² *Idem, ibidem*, p. 14.

¹³ N. A. Ursu, Despina Ursu, *op. cit.*, p. 236.

¹⁴ Th. Hristea, *art. cit.*, p. 13.

Opțiunea pentru verbul *a corupe* se justifică în contextul 1 prin precizia semnificației, iar în uzajul figurat, prin adaosul de nuanțe pe care le aduce.

SUBCOMISAR și **SUBGREFIER** (sub + comisar, cf. fr. *sous-commissaire* și sub + grefier, cf. fr. *sous-greffier*) sunt două calcuri lingvistice lexicale parțiale (prefixul este împrumutat, iar partea a doua este adaptată): „[...] fu pe rând sub-grefier, sub-comisar și sub-prefect”. (S I, 111) C. Negruzzi păstrează scrierea cu cratimă a etimonului și adaptează cuvintele de bază. Termenii apar ca necesari în contextul introducerii unor noi realități pentru care era obligatoriu și împrumutul denumirii.

Studierea elementelor lexicale neologice care sunt atestate pentru prima dată la C. Negruzzi ne permite să punem în evidență rolul important jucat de scriitorul moldovean în procesul modernizării limbii române literare. Cele aproape 400 de neologisme, identificate de noi ca fiind introduse de C. Negruzzi în limba română, sunt o dovadă incontestabilă a extraordinarului său simț al limbii, precum și a amplitudinii fenomenului în epocă. Asemeni altor artiști romantici implicați activ în problemele veacului, Negruzzi nu s-a mulțumit să ia atitudine și să teoretizeze, ci a transformat scrierile sale în căi sigure de pătrundere și răspândire a neologismelor.

O scurtă clasificare a neologismelor pe domenii este relevantă pentru varietatea preocupărilor lui Negruzzi, contextul epocii impunându-le oamenilor de cultură să devină deschizători de drumuri în multe direcții. A rezultat, în cazul de față, o creație inegală ca valoare în toate genurile și speciile abordate – originale și traduceri –, dar care este dovada vie a grijii manifeste pentru „propășirea limbii” și înălțarea culturală a națiunii. Iar cunoașterea limbilor și literaturilor străine i-a pus lui C. Negruzzi la dispoziție un repertoriu vast, din care acesta a ales cu spirit drept.

Demersul lui C. Negruzzi nu a exclus, așa cum am putut constata pe parcursul analizei noastre, ezitări în fixarea cuvintelor cu forma și sensul/sensurile de până azi; este meritul lui Negruzzi de a fi știut, în majoritatea cazurilor, să opteze just și să introducă acei termeni de care limba română avea într-adevăr nevoie urgentă. Negruzzi a recurs la împrumutul neologic nu doar când realitățile noi o cereau, ci chiar și atunci când limba îi pune la dispoziție termeni, aceștia dovedindu-se însă prea „săraci”, incapabili de aceeași exactitate și adecvare în exprimare. De aceea, am întâlnit multiple exemple în care cuvântul neologic este folosit cu sens figurat, fapt ce indică preocuparea lui Negruzzi pentru sporirea expresivității limbii române.

Activitatea lui C. Negruzzi nu reprezintă un act singular, ci se înscrie într-un lung șir, în care oamenii de cultură-și-au pus spiritul și simțirea în slujba limbii române.

Ecrivains de «Junimea» dans le processus de néologisation de la langue roumaine moderne: Constantin Negruzzi

L'auteur a identifié, à l'aide des grands dictionnaires de la langue roumaine, un nombre de 400 néologismes qui sont attestés pour la première fois dans les écrits de C. Negruzzi. Ces termes sont classifiés de point de vue sémantique et morphologique, afin de tirer des conclusions sur leur adaptation phonétique et morphologique et sur leur assimilation sémantique. Parmi les écrivains du XIXe siècle, C. Negruzzi a joué un rôle très important dans le processus de modernisation de la langue roumaine littéraire par les néologismes. Ceci est d'autant plus significatif puisqu'un grand nombre de ces néologismes se sont conservés jusqu'à nos jours.